

L'escamarlà (*Nephrops norvegicus*) (ALDC, VIII, 1779. L'escamarlà)

L'escamarlà és un 'crustaci marí, semblant al cranc de riu, de closca rosada, amb els tres primers parells de potes acabades en pinces, el primer dels quals molt més llarg i fort que els altres'; el mot, de consum i nom tardà (s. XX), és un der. de *escamarlar* 'separar les cames o els dits' (s. XIX), der. de *cama* (< llat. vg. CAMBA; cf. oc. *escambarlar*) amb el prefix *es-* i un suf. *-arlar*, d'origen fosc, potser per influència de mots com *esberlar*, d'origen incert; la motivació rauria en la separació dels llargs tentacles del crustaci comparada amb l'eixarrancament de les cames; var.: sembla que *escamarlant*, der. del verb (DECat), esdevingut *escamarlanc* 47, 69, 154 o *escamarlan*, en seria la forma originària, i, del pl. *escamarlans*, s'hauria format un analògic *escamarlà* (com de *germans* → *germà*) (var. *escarmalà* 103, amb metàtesi; *escarmarlà* 72/*escarmarlan* 49, amb repercussió de la bategant; *escamalà* 72, amb emmudiment de la bategant potser per assimilació a la lateral; *escamarlat* 59, potser amb consciència del verb *escamarlar*) i, amb equivalència acústica M = B, *escabarlà* 119 (cf. Veny, 2001 b: 146-151); per desaglutinació del prefix de *escamarlan/escamarlà* es desprenen *camarlan* 54, 143, *camarlà* 74; el mall. ha realitzat una metàtesi i una assimilació *-[rɪ]- > -[ll]-* generant *escaramel·lan* (< **escamarel·lan*) i d'aquesta, les desaglutinades *caramel·lan* 73, 82, *caramel·là* 79, i la castellanitzada *caramelanos* 82, articulades amb una [e] tancada, que, juntament amb la *l* geminada, fa pensar en una atracció de *caram*['ello] 'caramel', articulació pròpia del mall. Un mot singular, d'àrea tarragonina, és *garragan* 68, amb les var. *garr[e]ganc* 154, amb dissimilació vocàlica i nasal velaritzada; *garaganc* 69 (afegim-hi *garganc*, de Sant Carles de la Ràpita; LMP, IV, 721), amb bategant, i *gadaganc* 69, 133, amb equivalència acústica [r] = [d]; l'única forma que addueix el DCVB és *cadagang*: potser a partir d'aquesta, el DECAt insinua "si el seu nom és, com sembla, noruec com el

del crustaci; potser 'pas' (dano-noruec *gang*) 'de gat' (dano-nor. *kat*), cf. el *Katte-gat*"; una proposta agafada amb pinces, que té com a punt de partida *cadaganc*; nosaltres creiem que, atesa la semblança d'aquesta espècie amb el cranc i les emigracions de mariners valencians cap als ports del Montsià, Ribera d'Ebre i Camp de Tarragona, és possible iniciar el camí etimològic des de la var. val. de *cranc*, és a dir, *caranc*, *carranc* (cf. mapa 1267), que haurien arribat, alterades en *garaganc*, *garganc*, amb una *g* transmesa des de la [ŋ] velar, com l'altra var. *garraganc*; recordem que aquesta forma ja apareix a Castelló de la Plana (154) i que les var. tarragonines apareixen amb bategant i amb vibrant.

Gramàntol, amb la var. *gramanto* 190, resultat de l'alternança de mots acabats en *-ol/-o* (*nínxol/ninxo*, *cérvol/cervo*, etc.), és una alteració de *llamàntol*, *Homarus gammarus*, de la mateixa família i amb una estructura semblant, tret de la seva dimensió; el mot podria partir d'un *maganto* andalús (Arias/de la Torre, 2019: 839), d'origen fosc, potser aràbic, amb metàtesi. Finalment, dos mots són imputables a influències externes: *llangostina* 5, adaptació del fr. *langoustine*, i *cigala*, manlleu al cast., denominació pròpia del murcià i l'andalús (LMP, IV, 721; com a nom usual, cf. *Seco*; Moliner l'aplica a l'espècie *Scyllarus arctus*, com en cat.).

En la distribució areal, *escamarlà* (amb les seves var.), mot de presència recent, com la seva pesca i comercialització, s'estén pel cat. principatí, amb alguns punts valencians, interromput per *garraganc*, provinent potser de l'àrea val. a partir dels noms d'una espècie afí, el *carranc*; continuant amb transvasament de noms d'espècies semblants, el val. *gramàntol* seria una adaptació de *llamàntol*. *Llangostina* és mot deutor al fr. *langoustine*, i *cigala*, al cast.

Escamarlà és l'únic mot normatiu des del DG_I, 1932.